

TIETEELLINEN ELÄMÄ

NOBELIN kirjallisuuspalkinnon juuri saanut Günther Grass (71 v.) ja ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu (69 v.) on Saksassa saatu saman pöydän ääreen keskustelemaan tv- ja radio-ohjelmassa maailman menosta. Kyse on *Arte*-kanavalla lähetettävästä Radio-Bremenin tuottamasta "Günter Grass" -teemaillasta 5. joulukuuta. Radio Bremen 2 lähettää sen myös "Studio Bremenissä" myöhemmin 29. joulukuuta (klo 22.05–23.05; Euroopassa se on kuultavissa kanavalta *Satellit Astra 1B, Transponder 19*). Keskustelu julkaistiin etukäteen 2. joulukuuta sekä saksaksi ("Alles seitenverkehrt – Zivilisiert endlich den Kapitalismus!", *Die Zeit*, Nr. 49/1999) että ranskaksi ("La tradition 'd'ouvrir sa gueule'", *Le Monde*). Grass ja Bourdieu kehuvat haastattelussa toisiaan ja toistensa kirjoja. Mielenkiintoista on, että Grass on lukenut Bourdieun ja kumppanien magnum opuksen *La misère du monde* ja on siitä kovasti pitänyt. Heideggeristakin keskustellaan, mutta lähinnä tuomitsevasti. Pääosassa keskustelussa on kuitenkin neoliberalismi, jota kumpikin keskustelija arvostelee. Vastarintapotentiaaleja pohditaan myös, Grass valistuksen traditota ja sitä, mikä siinä on mennyt pieleen. Bourdieu on toisaalta hieman pessimistisempi, mutta uskoo uutta "utopismia" löytyvän ennen muuta "kriittis-refleksiivistä sosiaalisista liikkeistä". Melkoinen keskustelupari siis ja melkoinen keskustelu, joka valitettavasti on vain saksan ja ranskan kielen taitoisten ulottuvilla – ja tokkopa ilmestyy englanniksi, saati suomeksi...

TÄLLÄ palstalla kerrottiin keväällä (2/99) Anthony Giddensin

BBC:n Reith-luennoista. Nyt, kuten arvata saattoi, ne on julkaistu myös pienenä kirjana *Runaway World: How globalisation is reshaping our lives* (Profile Books). Lisäksi Giddensin kotisivulla London School of Economicsissa (www.lse.ac.uk/Giddens) jatketaan keskustelua aihepiiristä otsikolla "Runaway World: The Reith Lectures revisited", johon voivat kaikki osallistua internetin kautta. Giddens pitää LSE:ssä myös ns. rehtorin luentosarjan, jossa hän jatkaa keskustelua. Luennot ovat jälkikäteen luettavissa yllä mainitulta kotisivulta. Kuka sanoikaan: *It's a small world...?*

MÜNCHENIN kävijälle saatava olla tuttu Max-Weber-Platz. Se on nimetty alkuaan maistraatinneuvos Max Weberin (1823–1893) mukaan. Häntä tuskin historia tuntee Münchenin ulkopuolella. Sosiologian professori Ulrich Beck aloittikin saadessaan vuonna 1996 kaupungin kulttuuripalkinnon kampanjan aukion uudelleen nimeämiseksi suuren sosiologi Max Weberin (1864–1920) mukaan. Kampanja onnistuikin, mutta ei täysin. Aukio nimettiin uudestaan, mutta lokaali piti pintansa: se nimettiin molempien Max Webereiden mukaan. Refleksiivisen modernisaation profeetta Beck totesikin aukion uudelleennimittäjäispuheessaan, että prosessiin sisältyi "paljon enemmän refleksiivisyyttä" kuin alunperin nähti. Nyt aukiolla seisoo kyltti:

"Max-Weber-Platz benannt nach

dem Magistratsrat in der Vorstadt Heidhausen (1823–1893)

dem Soziologen und Philosophen (1864–1920)."

Paikalla sopinee käydä myös niiden kymmenen Max

Weberin jotka nykyään puhelinluettelon mukaan Münchenissä elävät. Eläköön refleksiivinen modernisaatio!

VIIME numerossa kerroimme, että professori Juha "Weltgeist" Manninen on väitellyt Oulussa 17.9.1999. Mannisen väitöskirja *Feuer am Pol. Zum Aufbau der Vernunft im europäischen Norden* on julkaistu vuonna 1996 saksalaisen kustantajan Peter Langen sarjassa.

FK Manninen sai 22.10.1999 väitöskirjastaan arvosanan eximia. Tähän kokoukseen Manninen oli lähettänyt vastineen vastaväittäjien yhteiselle lausunnolle. Vastine on varsin erikoinen ja kiinnostava. *Weltgeist* ei valita arvosanasta. Vastine ei olekaan vain vastine, vaan se on "yhdistettynä palauteselostukseen sekä ehdotukseen väitelyinstituution pedagogiseksi kehittämiseksi". Paulauteselostuksessa tärkeä asema on Mannisen omilla ensimmäisen vuoden opiskelijoilla, jotka ovat laatineet opettajansa väitöstilaisuudesta päiväkirjoja.

Näitä opiskelijoiden muistiinpanojen tekstinäytteitä Manninen käyntelee lähes laadullisen sosiologin varmuudella. Palauteselostuksella ei ole sisällöllisesti niin suurta yleistä arvoa, että niitä kannattaisi tässä selostaa. Sen sijaan muutosehdotukset väitelyinstituution kehittämiseksi ovat *Weltgeist*-tasoa ja siis yleisesti kiinnostavia. Siteeraamme siis sivuilta 18–20 joitakin näistä:

"En pidä väittelemistäni turhana, sillä se oli ajatuksia herättävä ja mielenkiintoinen tapahtuma sekä minulle että oletettavasti oillekin osallistujille. Näihin ajatuksiin kuuluu se, että toimittuani lukuisia kertoja kiusaantuneena ja vanhan

tavan toimeettomaksi määrämänä kustoksena olen lopulta kypsynyt siihen, että ehdotan tiettyjä muutoksia kustoksen tehtäviin.

Seuratessani ensimmäisen kerran väitöstilaisuutta joskus yli 30 vuotta sitten ihmettelin keskellä istuvaa henkilöä, joka oli tieteellisesti niin mitätön, että hänellä ei ollut sanaakaan sanottavana ja että hän ei eleelläkään osallistunut keskusteluun.

Mitä sellaiset tekevät yliopiston professoreina? Vasta myöhemmin minulle selvisi, että juuri sellaista käytöstä kustokselta edellytetään. Totta kai olen voinut seurata kustoksena keskustelujäseni kiinnostuneenakin, mutta on ollut sellaisiakin tilanteita, että on tehnyt mieli olla kokonaan muualla, kun ei ole voinut puuttua keskusteluun ja vetää sitä asiaan. Olen täysin vakuuttunut siitä, että minusta on tehty myös samanlaisia havaintoja kuin nyt käsitellyn väitöstilaisuuden kustoksesta. En tiedä hänen reaktioidensa syitä, mutta yksi mahdollisuus on se, että hän on ymmärtänyt aivan oikein sen, mitä vastaväittäjät puhuivat.

Vika ei ole nykyohjeiden mukaisesti kustoksina esiintyvissä henkilöissä, vaan itse ohjeissa tai oikeammin niiden vanhassa tulkintatavassa, sen pohjalta määrittävästä kustosituutiosta. Kannattaa huomata, että kysymys on ohjeista, ei käskyistä. Ohjeita voi myös soveltaa käyttämällä harkintakykyä. Pahoittelen sitä, että minulla nähtävästi aikaisemmin ei ole ollut sellaista riittävästi ja että olen tähän saakka mukautunut huonon tradition paineeseen. [...]

Kustoksen tehtäviä voi käytännössä kehittää kahdella tavalla. Ensinnäkin voidaan poistaa kustos korokkeelta istumaan muun yleisön joukossa ensimmäisellä penkkirivillä,

joka kuitenkin muutoin jää aina tyhjäksi. Hän aloittaa tilaisuuden, keskeyttää sen tauoksi ja lopettaa sen, mutta tyytyy muutoin tarkkailijan osaan joutumatta epäluoisten silmäparien maalitaluiksi. Itse asiassa hän pystyy katsojana seuraamaan paremmin tapahtumien etenemistä. Väittelijä väittelee omalla presidioillaan, kuten tällaista tilannetta aikaisempina vuosisatoina kutsuttiin. Tällainen malli muistuttaa ruotsalaista väitöstilaisuutta, jossa kustosta ei ole lainkaan. Se, minne hattu sijoitetaan, voidaan tässä jättää avoimeksi.

Toinen vaihtoehto on se, että kustos omaksuu nykyistä aktiivisemmän roolin tilaisuuden juontajana. Ehkä joillakin aloilla on näin jo meneteltykin. Puolueettomuuden kanssa yhteensopivaa on esimerkiksi se, että kustos tekee yleisöä ajatellen tiivistelmiä, ilmaisee asioita toisin sanoin, varmistaa asioiden tulleen ymmärretyksi yhtäpitävästi, katkaisee sivupoluille menneen tai puurutuneen keskustelun, muistuttaa väittelijän oppiaineen laadusta tai vastaavista seikoista jne. Sen sijaan kustoksen ei sovi hyökätä kumpaakaan osapuolta vastaan eikä myöskään asettua kummankaan osapuolen puolustajaksi. Jos kustoksen omia tutkimuksia arvostellaan vaikka väärinkin perustein, kustos pysyy visusti hiljaa eikä anna ilmeenkään värähtää. Tällainen tilanteen aktiivinen seuraaminen ja sen etenemisen varovainen ohjaaminen on kustokselle myöhemmin avuksi hänen laatiessaan väitöstilaisuudesta lausuntoaan tiedekunnalle.

Kustoksen rooli menneinä vuosisatoina ja perustelu hänen paikalleen väittelijöiden välissä oli siinä, että kustoksen tuli estää kiihtyneitä väittelijöitä käymästä fyysisesti toistensa

kimppuun. Nykyisin sellaisella tilanteella ja roolilla on vain verbaalinen vastineensa. Se ei pelkästään oikeuta vaan myös tarkemmin ajatellen velvoittaa kustoksen käyttämään harkittuja puheenvuoroja. Ei ole olemassa sääntöä, joka kieltäisi ne, vain tapa, joka on syytä muuttaa.

Näistä erilaisista rooleista voidaan valita kulloiseenkin tilanteeseen parhaiten sojiva. En ole vakuuttunut siitä, että edes kannattaa etsiä yhtä ainoata oikeata tapaa. Ja käytännöt ovat muutettavissa nykyisiäkin sääntöjä vapaasti tulkiten. Jos joku haluaa noudattaa entistä tapaa, sekin on mahdollista, mutta lukekoon ensin huolellisesti kaiken tähän esitykseeni sisältyvän.”

KUOLEMANSUUEDELMAN on saanut nyt myös *Tiede & edistys* -lehti. Professori Matti Klinge on keuhunut lehden. Olemme tyytyväisiä kiitoksesta ja tulemme käyttämään sitä leikkikampanjassamme. Viime aikoina Klingeä vastaan kampanjoineiden silmissä olemme nyt vähintään epäilyttäviä. Kiittävä kuolemansuudelma Klingen teoksesta *Päiväkirjastani* sivulta 191 on tässä:

“Silmäilen vielä shakkia-rtikkeleita, pohdintoja shakkihevosen erikoislaadusta kaikkien muihin nappuloihin verrattuna, mutta siirryn sitten lukemaan *Tiede & edistys* -lehteä. Se on toisinaan puiseva ja yleensä aina melkein liikuttavan sisäänlämpiävä, ja sillä on minun mielestäni aivan kaamea DDR-henkinen nimi, mutta kyllä kai se sitenkin on tärkein suomeksi nykyisin ilmestyvä aikakauslehti...”

Ja sivulta 146: “... *Tiede & edistys* -lehti on ranskalaisen kulttuurin ystäville välttämätön...”